

Inventāra tiesības problemātika

Inga Kudeikina

Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskā fakultāte, Latvija

Ievads. Mantojuma tiesiskajās attiecībās inventāra tiesība ieņem būtisku lomu. Zinot, ka mantojums kā lietu kopība sastāv no aktīviem un pasīviem, ir būtiski samērot mantinieku un kreditoru intereses un tiesības. Lai nodrošinātu mantojuma atstājēja saistību un pienākumu nepārtrauktību, ir būtiski, lai mantinieki mantojumu pieņem, nevis atraida. Tas nodrošina tiesisko paļāvību. Vienlaikus mantiniekiem jābūt iespējai pasargāt savu mantu, jo mantojuma pieņemšanā ir būtiski, lai mantinieku stāvoklis pārmērīgi nepasliktinās. Pretējā gadījumā mantinieki nevēlēsies pieņemt mantojumu un mantojuma nepieņemšanas sekas būs daudz nelabvēlīgākas gan atsevišķam kreditoram, gan mantojuma tiesību institūtam kopumā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis ir noskaidrot inventāra tiesības juridisko dabu, lai atklātu problemātiku un izvirzītu argumentētus priekšlikumus tiesiskā regulējuma pilnveidošanai. Analizējot tiesību aktus, izmantota analītiskā metode, savukārt izdarot secinājumus un izsakot priekšlikumus, – indukcijas un dedukcijas metode.

Rezultāti. Inventāra tiesība ir tiesību institūts, kas vērsts uz to, lai mantinieki, pieņemot mantojumu, pasargātu savu mantu no kreditora prasījumiem. Šai tiesībai ir duāla daba: no vienas puses mantojums ir lietu kopība un mantiniekam ir jāpieņem arī pasīvi, bet no otras puses – pasīvu pieņemšana lielākā apmērā nekā mantojuma aktīvi samazinās mantinieka paša mantu. Vai ir pieļaujams, ka, pieņemot mantojumu, mantinieks ne tikai neiegūst, bet zaudē arī savu mantu? Mantojuma pieņemšanas tiesiskā jēga nav mantinieka mantas pavairošana, bet gan mantojuma atstājēja saistību un pienākumu nepārtrauktība. Vadoties no taisnīgumu principa, starp mantinieka ieguvumu no mantojuma un atbildību kreditoru priekšā ir jābūt pamatotam līdzsvaram.

Secinājumi. Mantinieka un kreditora interešu aizsardzībai mantojuma tiesībās pastāv inventāra tiesība un kreditora pretenzija. Lai mantinieks aprobežotu savu atbildību tikai ar mantojuma atstājēja mantu, viņam mantojums jāpieņem ar inventāra tiesību, bet kreditoram – jāiesniedz kreditora pretenzija. Šīm darbībām ir noteikts termiņš. Termiņi ir prekluzīvi. To ilgumā ir saskatāma netaisnība. Inventāra tiesība ir izmantojama tikai divu mēnešu laikā no ziņu saņemšanas par mantojuma atklāšanos, kamēr kreditori savas pretenzijas var iesniegt līdz uzaicinājumā noteiktajam termiņam. Ja uzaicinājuma nav bijis – līdz brīdim, kad zvērināts notārs sagatavo mantojuma apliecību. Īsākais uzaicinājuma termiņš ir trīs mēneši, tātad jebkurā gadījumā kreditoram ir dots ilgāks laiks savu prasījumu pieteikšanai.

Aizbildņi un aizgādņi mantojumu var pieņemt tikai ar inventāra tiesību. *Expresis verbis* nav noteikts, ka uz aizbildņiem un aizgādņiem inventāra tiesības lietošanas termiņš neattiektos, bet praksē mantošanas iesniegumi no aizbildņiem un aizgādņiem tiek pieņemti arī pēc divu mēnešu termiņa beigām. Šīs nekonsekvences norāda uz nepieciešamību pilnveidot tiesisko regulējumu. Divu mēnešu termiņš inventāra tiesības izlietošanai ir uzskatāms par nepietiekamu. Praksē ir novērojams, ka mantinieki mantojuma lietas sāk kārtot vidēji pēc trim mēnešiem pēc mantojuma atstājēja nāves. Kreditoriem laiks sagatavot pretenziju ir vēl garāks, jo izsludināšana notiek pēc mantojuma lietas uzsākšanas, tātad kopā tie ir apmēram seši mēneši – vidēji trīs mēneši līdz mantojuma lietas uzsākšanai un vēl trīs mēneši – izsludināšanas termiņš. Šī iemesla dēļ būtu pamatoti pagarināt inventāra tiesības izmantošanu līdz trim mēnešiem, vienlaikus nosakot, ka šis termiņš attiecas arī uz aizbildņiem un aizgādņiem.